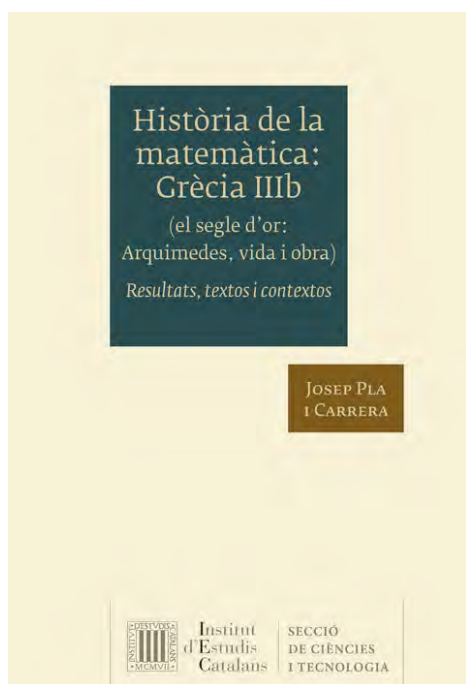

En aquesta secció us presentem llibres vinculats a persones o activitats de la SCM. En primer lloc, una descripció del darrer volum publicat del projecte *Història de la matemàtica* que es du a terme a l'Institut d'Estudis Catalans. A continuació una ressenya sobre un llibre escrit per un soci de la SCM. Finalment, un resum del llibre *Història de la matemàtica*, amb l'autor del qual vam coincidir al 9ECM, que posa el focus en el tema del canvi climàtic, tema d'interès de la jornada La funció de les dades d'enguany, que organitza la SCM conjuntament amb la SoCE i l'ACIA.

Història de la matemàtica: Grècia IIIb de Josep Pla i Carrera

Agustí Reventós Tarrida
Dept. Matemàtiques, UAB

Títol: *Història de la matemàtica: Grècia IIIb (el segle d'or: Arquímedes, vida i obra) Resultats, textos i contextos*

Autor: Josep Pla i Carrera

L'ambiciós projecte d'escriure la història de la matemàtica en català, amb la recopilació de textos, comentaris matemàtics i històrics, que va iniciar Josep Pla i Carrera l'any 2016 continua avui amb la publicació d'*Història de la matemàtica: Grècia IIIb (el segle d'or: Arquímedes, vida i obra)*.

Els volums anteriors d'aquest projecte són *Història de la matemàtica: Egipte i Mesopotàmia: Resultats, textos i contextos* i que va prosseguir amb *Història de la matemàtica: Grècia I (de Tales i Pitàgores a Plató i Aristòtil)*, *Història*

de la matemàtica: Grècia IIa (els Elements d'Euclides: llibres I, II, III, IV, V, i VI) i Història de la matemàtica: Grècia IIb (els Elements d'Euclides: llibres VII, VIII, IX, X, XI, XII i XIII), *Història de la matemàtica: Grècia IIIa (el segle d'or: Aristeu, Eudem, Euclides i Aristarc)*, tots ells publicats per l'Institut d'Estudis Catalans dins del projecte "Història de la matemàtica grega" liderat per la Dra. Pilar Bayer, i ressenyats per Sebastià Xambó a la *SCM/Notícies* número 47.

L'extraordinària importància de l'obra d'Arquímedes en el món de la matemàtica i de la ciència en general és universalment reconeguda. Només cal observar que fou el primer a calcular la longitud de la circumferència (l'observació que la longitud de la circumferència dividida pel diàmetre és constant no apareix als *Elements*), l'àrea i el volum de l'esfera, del con i del cilindre; també va enunciar la llei de la palanca, el principi de la hidroestàtica sobre els cossos flotants, i moltes més aportacions. Per tot això aquest volum de Josep Pla és tan imprescindible.

Comença aquest volum amb un capítol sobre la vida i les gestes d'Arquímedes. S'hi recullen, molt ben documentats, fets com la seva mort quan les forces romanes van capturar Siracusa, o la famosa inscripció de l'esfera i el cilindre a la seva tomba. També es fa referència al famós *Eureka!* que va pronunciar quan va resoldre, a la banyera, el problema de la corona de Hieró, i als miralls ustoris, que provoquen incendis mitjançant rajos solars.

En el segon capítol es fa una anàlisi detallada de les monografies següents d'Arquímedes:

Arenari, Sobre els conoides i els esferoides, Sobre els cossos que floten, Sobre l'esfera i el cilindre, Sobre l'equilibri de les figures planes, Sobre les línies espirals, El llibre dels lemes, De la mesura del cercle, Mètode, L'ostomaquió, El problema dels bous i La quadratura de la paràbola. Totes elles es comenten a bastament i alguns detalls o afirmacions que s'han de reflexionar es van deixant al lector al llarg de 83 exercicis. El capítol acaba amb una llista de 62 problemes.

En el primer Apèndix, es recullen diversos textos sobre la vida i les obres d'Arquimedes. Comença amb un text de Valeri Màxim on es lloa la prudència del general romà Marcel, qui va atacar Siracusa però volia salvaguardar la vida d'Arquimedes. També s'hi recullen fragments de Procle, Vitruvi, Plini el vell, Ciceró, Polibi, Tit Livi i Plutarc.

En el segon Apèndix apareixen les traduccions dels 12 treballs d'Arquimedes abans esmentats. Alguns estan complets i d'altres se'n presenten els fragments més importants. Només el *Mètode* havia estat ja traduït al català en un treball

remarcable de P.M. González Urbaneja i J. Vaqué, publicat per la fundació Bernat Metge l'any 1997, tal com cita Josep Pla explícitament. El mateix González Urbaneja té també un treball molt bo sobre Arquimedes publicat en el Butlletí de la SCM, volum 22, de l'any 2008.

El text de Josep Pla acaba amb una llista detallada de matemàtics i personatges citats, una bibliografia, un índex de mots i formes, un altre de noms propis: antropònims, topònims i altres noms, un tercer índex d'obres i citacions i un altre de termes, expressions, nombres i símbols. Veieu doncs la cura i el detall que s'ha posat en la redacció d'aquest volum.

Una característica de l'autor, en el seu afany d'ajudar el lector, és la profusió de peus de pàgina aclaridors. En aquest cas l'obra en conté ni més ni menys que 1.821.

Per la molta informació que aporta aquesta obra, i la claredat d'exposició, serà ben segur molt apreciada per qualsevol persona que vulgui aprofundir en l'estudi de l'obra d'Arquimedes.

Del zero a l'infinit de Joan Gómez i Urgellés

Josep M. Fortuny

Professor emèrit, dept. Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències, UAB

Títol: *Del zero a l'infinit*

Autor: Joan Gómez i Urgellés

Del servei de publicacions de la Federació Espanyola de Societats de Professors de Matemàtiques (FESPM), dins de la col·lecció *Materiales y Recursos para el Aula* nº 8, ens arriba el darrer llibre, *Del zero a l'infinit*, de Joan Gómez i Urgellés. Matemàtic, Doctor en Ciències de l'Educació per la UAB, professor de la UPC, divulgador, conferenciant i tertulià.

La seva presentació al Foment Vilanoví, el 26 de maig del 2023, va ser a càrrec del Dr. Jordi Deulofeu (UAB) i del mateix autor, amb nombrosa assistència, i va gaudir de diferents anècdotes, curiositats i reptes numèrics.

En el primer paràgraf de la introducció l'autor ja comença dient-nos. "El meravellós món dels nombres ens acompanya des de les primeres etapes escolars i amb ells conviurem en múltiples situacions al llarg de la vida." I en el darrer paràgraf ens diu: "la voluntat del llibre